

nu povijest Hrvata u Vojvodini, to jest u ugarskom Podunavlju. Naime, od 38 samostana i rezidencija, u ovome dijelu piše se i o povijesti franjevačkih samostana i rezidencija u Budimu (str. 81-88), zatim Petrovaradinu (str. 123-127), Beogradu (str. 127-132), Tolni (str. 132), Baji (str. 133-134), Baču (str. 134-135), Temišvaru (str. 135-137), Aradu (str. 137-138), Radni (str. 138-139), Somboru (str. 141), Mohaču (str. 142), Feldvaru (str. 142-143) i Pakšu (str. 143).

Vrstan, pak, Sršanov prijevod s latinskoga na hrvatski prve povijesti Bosne Srebrene Ivana Stražemanca u knjizi prati i cjelina *Dodatak* (str. 163-181), u kojoj su objavljeni popisi svih vikara i provincijala Bosne Srebrene do 1754. godine, zatim provincijali „odcijepljene“ redodržave sv. Ivana Kapistranskoga od 1757. do 1900. godine, te provincijali Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda od 1900., čime se dobiva veća informativna vrijednost djela. Na koncu, poseban odjeljak čini i dio *Tumačenje nekih imena i mjesta po abecedi* (str. 173-181), nakon čega slijede sažeci na engleskom, njemačkom i mađarskom jeziku, zatim uvijek korisna kazala – *Kazalo imena i mjesta* te *Kazalo predmeta i ustanova* – kao i popis *Značajnijih izvora i literature* (str. 183-218).

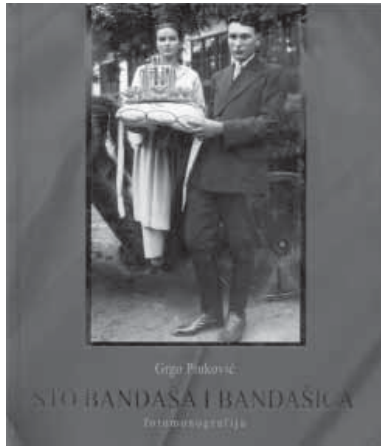
Ovo Stražemančevo djelo je u povijesti prvi ljetopis prve bosanske Franjevačke provincije Bosne Srebrene. Kako je riječ o franjevačkoj provinciji koja se prostirala na većem broju povijesnih hrvatskih teritorija (Dalmacija, Srijem, Slavonija) i čiji su redovnici djelovali među brojnim hrvatskim pukom i u drugim područjima, napose koncem XVII. i u prvoj polovici XVIII. stoljeća (Ugarska, Bugarska, Srbija, Banat, Sedmogradska,

tj. Transilvanija), jasno je zašto je ovo historiografsko djelo od velikoga značaja za mjesne povijesti Hrvata na navedenim područjima, pa tako i za Hrvate u Srijemu i južnoj Ugarskoj, to jest u današnjoj Vojvodini. Tim prije je to od značaja ako se zna da je isto bilo vrelo i za sve kasnije hrvatske povjesničare franjevac na ovim područjima, prije svega za Emerika Pavića i njegovo djelo *Ramus viridantis olivae* (Budim, 1776.) za koga je Euzebije Fermendžin čak ustvrdio da je nekritički prijepis Stražemančeva djela. Objavom ovoga djela na hrvatskom, može se reći, djelomice se nadomješta povijesna nepravda spram Stražemanca.

Tomislav Žigmanov

Grgo Piuković, *Sto bandaša i bandašica*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost, Subotica, 2010., 167 str.

Dužijanca kao svetkovina završetka žetve u Subotici se kontinuirano obilježava jedno stoljeće. Fotomonografija *Sto bandaša i bandašica* autora Grge Piukovića objavljena je upravo u povodu obilježavanja stote obljetnice od njezine prve javno organizirane proslave u Subotici 1911. godine. Sam naslov nas već upućuje na zanimljiv sadržaj. Autor naglašava kako je ova publikacija nastala s idejom da se prikupe stare fotografije koje dokumentiraju proteklih stotinu Dužijanci. Ponajprije su to fotografije glavnih nositelja proslave Dužijance – bandaša i bandašica, potom fotografije kruna i simbola koje se prinose Bogu kao zahvala za plodove protekle žetve, fotografije svećanih povorki, procesija te fotografije koje prikazuju pojedine prizore pripreme proslave Dužijance

(čišćenje žita, pletenje vijenaca). Te su fotografije svojevrsni trag vremena i kao takve pružaju mogućnost iščitavanja bogatog sloja podataka kao i rekonstruiranja određenog područja društvene prošlosti.

Koncepcija fotomonografije slijedi kronološku postavku fotografija od najstarije iz 1911. godine pa do onih suvremenih, a tom kronološkom prikazu fotografija prethodi kratak uvodni tekst autora u kojem on tumači pojmove bandaša i bandašice te njihovu ulogu pri obilježavanju kraja žetve. Za nekoliko godišta autor navodi kako nije uspio pronaći fotografsku dokumentaciju te ona ostaje kao obveza naknadnog terenskog istraživanja. U načinu kojim je autor pristupio sakupljanju fotografske dokumentacije vrijedno je istaknuti sistematičnost i, iznad svega, ustrajnost.

Publikacija ovako oblikovana pristupačna je širokom krugu korisnika te se može smatrati popularnom. Ona na jednostavan način prikazuje kako se kroz razdoblje od sto godina manifestirao najsvečaniji dio proslave Dužijance. No jednako tako ova fotomonografija može biti od koristi i stručnome krugu kori-

snika jer je gotovo svaka od objavljenih fotografija sama po sebi izvor brojnih podataka različitoga karaktera. Ono što bi se moglo očekivati kao logični nastavak ovog fotografskog prikaza jest znanstvena obrada, odnosno opis onoga čega su fotografije dokument. Naime, one su dokumenti određene forme narodnog života, običaja, narodnog stvaralaštva, pobožnosti, određenog načina odijevanja te samoga načina izrade fotografija, a sve to u rasponu od stotinu godina, pri čemu je moguće analizirati određene razvojne promjene u svakome od navedenih područja.

Svakako je dobrodošlo pojavljivanje ovako urađene fotomonografije, osobito kada znamo kako je ona jedan od rijetkih suvremenijih primjera koji bilježe etnološke podatke vezane za bunjevačke Hrvate. Ona je također i dokaz kako je još uvijek moguće pronaći brojne korisne i relevantne podatke i to ponajprije u privatnim zbirkama. Fotografije poput ovih, iz obiteljskih albuma, vrlo su važni svjedoci vrijedne kulturne prošlosti. Zbog toga je značajno svako nastojanje da se i one istraže, sakupe i prikažu javnosti kao važan izvor za proučavanje tradicijske kulture. Postojanje tih malobrojnih privatnih zbirki, iako dostupnih uskim krugovima, raduje nas zbog spoznaje da još uvijek postoje ljubitelji starina koji, iako ljubomorno, na svoj način i slijedeći načela vlastitoga odabira, bivaju čuvarima narodne baštine. Zbog toga je sva sabrana građa, kako u javnim zbirkama pa tako i u onima koje se čuvaju u obiteljskim škrinjama, jedna od polaznih točaka budućih istraživača. Vjerojatno će i ova fotomonografija, u kojoj su objavljene fotografije određene tematike, koje pripadaju bogatoj etno-

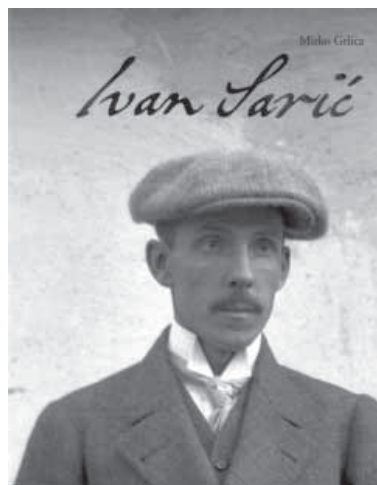
loškoj baštini bunjevačkih Hrvata, biti poticaj za detaljniju obradu vizualno prikazanoga materijala.

Ljubica Vuković Dulić

Mirko Grlica, *Ivan Sarić*, Gradski muzej, Subotica, 2010., str. 108.

Godine 2010. navršilo se sto godina od kako je Subotičanin Ivan Sarić (1876.-1966.) načinio prvi let svojim zrakoplovom. Tim povodom se i subotički Gradski muzej uključio u obilježavanje toga značajnog događaja. Priredio je izložbu koju je pratila i specifična tiskovina – monografija i katalog *Ivan Sarić*. Nizom manifestacija javnosti se i prije četvrt stoljeća, 1985. godine, skrenula pozornost na 75. obljetnicu ovoga događaja. Tako je i Muzej tada pripremio izložbu i katalog, istina mnogo skromnijeg obujma, dok je lokalni zrakoplovni klub bio domaćin aeromitiniga, a grad omogućio da se postavi spomenik koji će Subotičane podsjećati na njihovog sugrađanina.

Ni tada, a pogotovu danas, ime pionira zrakoplovstva s ovih prostora Ivana Sarića nije bilo nepoznato u domaćim ali i u inozemnim okvirima. Klub zrakoplovaca u Subotici, sportska zračna luka u obližnjem selu Bikovu, kao i srednja Tehnička škola danas nose ime ovog pionira herojskog doba letenja. Međutim, detaljnije studije i raščlambe o njemu nisu vršene. Time se muzejski savjetnik povjesničar Mirko Grlica, već dokazani poznavatelj lokalne povijesti, našao pred težom zadaćom. I kao svaki pravi istraživač, u cilju priprema za pisanje krenuo je od onoga što mu je bilo poznato i dostupno ka utvrđivanju

novih i nepoznatih podataka o jednom od subotičkih velikana. Na tome putu koristio je čak deset fondova iz subotičkog Arhiva, zatim nedavno objavljene dnevnik Sarićevog suvremenika Géze Cháta, onodobne novine i časopise koji su s velikim zanimanjem pratili Sarićeve pothvate, internetske stranice o povijesti zrakoplovstva, noviju literaturu te pomoć kolega iz Muzeja zrakoplovstva u Beogradu, ali i drugih koji su imali saznanja o ovoj temi. Dragocjeno vrelo bili su i predmeti, pogotovu fotografije koje je načinio sam Sarić ili na kojima je on ovjekovječen, a koji se čuvaju u zbirci subotičkoga Muzeja.

Kao plod i rezultat takvoga rada nastala je ova studija koja kronološki prati i osvjetljava Sarićev osobit životni put, njegove najveće uspjehe i domete. Pa ipak, ova knjiga se ne ograničava samo na to, budući da istodobno daje i sliku širih političkih, kulturnih i socijalnih okolnosti u kojima je on odrastao, radio i živio, natjecao se, letio. Valja istaknuti kako je ona pretočena u grafički zanimljivu i kvalitetnu knjigu, koja dvostupačno donosi paralelne tekstove